

LBRIS

We know
books

JOHN LE CARRÉ

OMUL NOSTRU
DIN PANAMA

editura rao

CAPITOLUL UNU

Fusese o după-amiază de vineri absolut obișnuită sub cerul tropical din Panama, până în momentul când Andrew Osnard nu dăduse buzna în magazinul lui Harry Pendel, ca să comande un costum pe măsură. Înainte ca Osnard să dea buzna, Pendel fusese același dintotdeauna. Când plecase, Pendel devenise alt om. Durata vizitei: șaptezeci și șapte de minute, conform pendulei din lemn de mahon, semnată Samuel Collier din Eccles, una dintre multele relicve istorice ale casei Pendel și Braithwaite Co., Limitada, croitori ai Casei Regale, cu sediul anterior în Savile Row, Londra, în prezent pe Vía España, Panama City.

Sau chiar lângă Vía España. Atât de aproape că nu mai conta. Pe scurt, P&B.

Ziua începuse de la ora șase, când Pendel se trezise tresărind la zgomotul fierăstraielelor cu panglică, al șantierului, al circulației din vale și al vocii virile de la postul de radio al Forțelor Armate. „Eu nu eram de față, Onorată Curte, erau alți doi tipi. Pe mine m-a lovit primul. A fost cu acordul ei“, pledă Pendel în fața dimineții, pradă sentimentului că pedeapsa era iminentă, deși n-o putea defini prea bine. Își aminti apoi că la opt și jumătate avea întâlnire cu directorul băncii și sări din pat exact în clipa în care soția lui, Louisa, urlă:

– Nu, nu, *nu!*

Își trase cearșaful peste cap, pentru că dimineața era, pentru ea, momentul cel mai rău al zilei.

– De ce nu spui și tu o dată „da, da, da“? o întreabă el în fața oglinzii, cât aștepta ca de la robinet să înceapă să curgă apă caldă. Hai, Lou, un pic de optimism, ce naiba!

Cadavrul de sub cearșaf gemu, dar nu se mișcă, așa că Pendel, ca să se amuze, începu să-i dea replica prezentatorului jurnalului.

„Ieri-seară, comandantul-șef al Forțelor Americane din Emisfera de Sud a reafirmat că Statele Unite vor respecta, în spiritul tratatului și prin fapte, obligațiile ce le revin față de Panama“, declară prezentatorul cu o voce gravă și virilă.

– Gogoși, iubitul, replică Pendel, întinzându-și spuma de bărbierit pe față. Dacă n-ar fi gogoși, n-ai insista atât, nu-i așa, generale?

„Președintele panamez a sosit astăzi la Hong Kong, prima etapă a unei vizite de două săptămâni în capitalele Asiei de Sud-Est“, spuse prezentatorul.

– Aha, e vorba despre șeful tău! strigă Pendel și ridică o mână săpunită, ca să-i atragă atenția Louisei.

„El este însoțit de o echipă de experți în economie și comerț, printre care se află și consilierul pentru planul Canalului Panama, doctorul Ernesto Delgado.“

– Bravo, Ernie, aprobă Pendel, privind cu coada ochiului la nevasta lui, tot culcată.

„Luni, delegația prezidențială va pleca la Tokio, pentru discuții având drept scop creșterea investițiilor japoneze în Panama“, spuse prezentatorul.

– Cu Ernie al nostru în zonă, bieteke gheșe n-o să aibă timp nici să respire, spuse Pendel cu un glas ceva mai scăzut, bărbierindu-și obrazul stâng.

Louisa se trezi brusc.

– Harry, nu-mi place când vorbești așa despre Ernesto, chiar și în glumă.

– Bine, dragă. Îmi pare rău, dragă. N-o s-o mai fac. *Nicio-dată*, promise el, atacând zona sensibilă de sub nări.

Dar Louisa nu era mulțumită.

– De ce nu poate Panama să investească în Panama? se plânse ea, aruncând cearșaful și ridicându-se în capul oaselor, în cămașa de noapte din in alb pe care o moștenise de la mama ei. De ce să apelăm la *asiatici*? Suntem destul de bogați. Numai în orașul ăsta avem o sută șapte bănci, nu-i așa? De ce nu utilizăm narcodolarii noștri ca să ne construim propriile fabrici, școli și spitale?

„Noștri“ nu trebuia luat ca atare. Louisa provenea din zonă și crescuse în zona Canalului, pe vremea când această limbă de pământ de cincisprezece kilometri pe șaptezeci și cinci, înconjurată de panamezi demni de tot disprețul, era o concesiune americană pe vecie, prin termenii unui tratat obținut prin forță. Tatăl ei, un inginer militar care murise între timp, fusese detașat la Canal și se pensionase mai devreme, ca să intre în slujba Companiei Canalului. Mama ei, moartă și ea, fusese profesoară de religie într-una dintre școlile segregacioniste din zonă.

– Știi ce se spune, draga mea, răspunse Pendel, ridicându-și lobul urechii și bărbierindu-se sub el.

Se bărbierea ca și cum ar fi pictat, iubindu-și bolurile și pământurile.

– Panama nu e o țară, e un cazino. Și-i cunoaștem pe cei ce conduc cazinoul. Tu lucrezi pentru unul dintre ei, nu-i așa?

Na, iar o făcuse! Când avea muștrări de conștiință, nu se putea abține, după cum nici Louisa nu putea, de altfel.

– Nu, Harry, nu-i adevărat. Lucrez pentru Ernesto Delgado, și Ernesto nu e unul dintre ei. Ernesto e un om cinstit, cu idealuri, care crede în viitorul unei țări libere și suverane în cadrul comunității națiunilor. Spre deosebire de ei, nu e un profitor și nu scoate la mezat moștenirea țării. Asta-l face să fie cu totul deosebit, unic în felul lui.

Rușinat în sinea lui, Pendel dădu drumul robinetului de la duș și încercă apa cu mâna.

– Iar a scăzut presiunea! exclamă el. Așa merităm, dacă locuim pe deal.

Louisa coborî din pat și-și trase cămașa de noapte peste cap. Era înaltă, cu talia lungă, cu părul negru și aspru și cu

sâni tari de sportivă. Când nu se gândea la ea, era frumoasă. Dar imediat ce redevenea conștientă, umerii i se lăsau și căpăta un aer trist.

– Ar fi de-ajuns un singur om cinstit, Harry, insistă ea adunându-și părul sub casca de baie. Numai de-atât e nevoie pentru ca țara asta să funcționeze așa cum trebuie. Un om cinstit de calibrul lui Ernesto. Nu un orator în plus, nu un egocentrist în plus, ci doar un bun creștin cu principii etice. Un administrator ca lumea, integru și competent, care să repare drumurile și canalizarea, să rezolve problema sărăciei, a criminalității, a drogurilor și care să păstreze Canalul, în loc să-l vândă celui care oferă mai mult. Iată la ce aspiră Ernesto din toată inima. Nu ai dreptul să-l vorbești de rău. Nimeni nu are dreptul ăsta.

Pendel se îmbracă repede, dar ca de obicei cu grijă, și se grăbi spre bucătărie. Dacă Pendelii, ca toți cei din clasa de mijloc din Panama, aveau o mulțime de servitori, un fel de puritanism tacit cerea ca stăpânul casei să pregătească micul dejun. Ochiuri pe pâine prăjită pentru Mark, cornuri și brânză topită pentru Hannah. Și câteva pasaje din *Mikado*, destul de frumos cântate, căci Pendel iubea muzica. Mark era gata îmbrăcat și își făcea lecțiile la masa din bucătărie. Pe Hannah o scoase cu greu din baie unde își studia cu îngrijorare un coș de pe nas.

Urmă un concert de plângeri și de formule de rămas-bun: Louisa, îmbrăcată, dar în întârziere la serviciul de la Centrul Administrativ al Comisiei Canalului Panama, sare în Peugeotul ei, în timp ce Pendel și copiii iau Toyota și pornesc spre școală, la stânga, apoi la dreapta, iar la stânga la vale, pe panta abruptă spre șoseaua principală, Hannah mângându-și cornul și Mark luptându-se să-și termine temele, în ciuda hopurilor, iar Pendel zicând: îmi pare rău pentru graba de azi, copii, am a întâlnire foarte devreme cu tipii care au banii, iar în sinea lui dorindu-și să nu fi fost atât de meschin față de Delgado.

Pe urmă o trecere pe contrasens, mulțumită aceluia *operativo* matinal, care le permite celor care fac naveta din suburbii să

folosească ambele benzi de circulație. Urmează zigzaguri primejdioase printre vehiculele în plină viteză, ca să ajungă din nou pe străduțele mărginite de case în stil american la fel ca a lor, până în satul din sticlă și plastic cu Charlie Pops, McDonald's și Kentucky Fried Chicken și cu bălciul unde și-a rupt Mark brațul la ciocnirea cu o mașină inamică, la ultimul 4 Iulie. Când au ajuns la spital, era plin de copii care se arseseră cu petarde.

Pendel caută iute prin buzunare o monedă pentru tânărul negru care vinde trandafiri la stop, pe urmă toți trei îl salută cu mâna pe bătrânul postat de șase luni în același colț de stradă, cu aceeași pancartă în jurul gâtului, oferindu-și spre vânzare balanșoarul pentru două sute cincizeci de dolari. Din nou străzi lăturalnice. Îl duce pe Mark primul, traversând infernul urât mirositor de la Manuel Espinoza Batista, prin fața Universității Naționale și trăgând cu ochiul la picioarele lungi ale studentelor în bluze albe și cu cărțile sub braț, o privire spre tortul de nuntă care e cupola bisericii Del Carmen – Bună dimineața, Doamne – traversând cu riscul vieții Vía España și cotind cu un suspin de ușurare pe Avenida Federico Boyd, apoi pe Vía Israel, ca să iasă în San Francisco, urmând fluxul de mașini spre aeroportul Paitilla, bună dimineața din nou, doamnelor și domnilor narcotrafanți cu frumoasele voastre avioane particulare parcate printre gunoaie, imobile gata să se prăbușească, câini vagabonzi și găini, dar acum, te rog, puțin calm, atenție, respiră adânc, valul de atentate antisemite din America Latină n-a trecut neobservat: tinerii cu fețe împietrite de la intrarea liceului Albert Einstein nu știu de glumă, așa că vezi cum te porți. Mark, ajuns și el o dată devreme, sare din mașină și Hannah îi strigă:

– Ți-ai uitat ăsta, prostule!

Îi aruncă ghiozdanul. Mark se îndepărtează fără să-și permită vreo demonstrație de afecțiune, nici măcar o fluturare din mână, ca nu cumva colegii lui s-o interpreteze ca pe un semn de părere de rău.

Și din nou, în zăpăceala circulației, urletele agasate ale sirenelor poliției, scrașnetul și vaietul buldozerelor și al

ciocanelor pneumatice, toată cacofonia, zgomotul și protestele absurde ale unui oraș tropical din lumea a treia, nerăbdător să moară sufocat, înapoi la cerșetori, la estropiați și la vânzătorii de prosoape, de flori, de câni și de biscuiți, care te asaltează la fiecare stop – Hannah, coboară geamul. Unde-ai pus cutia cu monede? – azi e rândul senatorului fără picioare, cu părul alb, care se propulsează în cărucior, după el, al frumoasei mame negrese, care-și ține copilașul vesel pe șold, cincizeci de cenți mamei și un semn cu mâna copilașului și uite că apare băiatul în cărje care plânge, cu un picior îndoit sub el ca o banană răscoptă, oare plânge cât e ziua de lungă sau doar la orele de vârf? Hannah îi dă și lui o monedă.

Apoi, pentru scurt timp, drum liber cât urcă în viteză dealul spre Maria Immaculada, unde măicuțele cu fața cenușie se agită în jurul autobuzelor școlare din curtea din fața școlii – *señor Pendel, buenos días!* Și *buenos días*, soră Piedad! *Buenos días*, soră Imelda! – și, Hannah, n-ai uitat de banii pentru cheta în cinstea sfântului de azi, care-o fi el? A uitat, la fel de toantă ca și frate-său, uite cinci dolari, dragă, ai tot timpul și îți doresc o zi bună. Hannah, care e grăsuță, îi dă tatălui ei un pupic umed pe obraz și pleacă în căutarea Sarei, prietena la cataramă din acea săptămână, în timp ce un polițist obez și zămbitor, cu un ceas de aur la mână, arată de parcă ar fi Moș Crăciun.

Nimeni nu are nimic de zis, gândește Pendel aproape mulțumit, privind-o pe Hannah cum dispare în mulțime. Nici copiii, nimeni. Nici chiar eu. Un băiat evreu, care nu e un băiat evreu, o fetiță catolică, nici ea o fetiță catolică, și toată lumea consideră că așa e normal. Îmi pare rău c-am fost grosolan cu Delgado cel fără de pereche, draga mea, dar azi nu e ziua în care fac fapte bune.

După care, bucurându-se de propria-i tovarășie, Pendel se angajează din nou pe autostradă și pune o casetă cu muzică de Mozart. Dar, ca de fiecare dată când e singur, atenția lui crește.

Se asigură mașinal că portierele sunt încuiate și e atent ca nu cumva să întâlnească vreun răufăcător specializat în circulație, vreun copoi sau vreun alt personaj periculos. Numai că nu e cu adevărat îngrijorat. Timp de câteva luni după invazia americană, oameni înarmați au păstrat pacea în Panama. Dacă azi cineva ar scoate revolverul în mijlocul unui ambuteiaj, imediat s-ar trezi ținta focurilor din toate celelalte mașini, în afară de cea a lui Pendel.

Un soare arzător, ascuns până atunci după unul dintre mulții zgârie-nori în construcție, îl lovește brusc în ochi, umbrele se îndesesc, vacarmul orașului se intensifică. O coadă de curcubeu străpunge obscuritatea clădirilor ce abia se țin pe picioare de pe străzile înguste pe care trebuie să meargă. Chipurile de pe trotuar reflectă originea lor africană, indiană, chineză și metisă. Panama e mândră de varietatea ființelor omenești și a păsărilor ei, lucru care îi bucură în fiecare zi inima lui Pendel, hibrid și el. Unii sunt descendenți din sclavi, alții ca și cum ar fi, căci strămoșii lor au fost expediți aici cu zecile de mii, ca să muncească, iar uneori să moară, pentru Canal.

Drumul se lărgeste. Reflux și lumină palidă deasupra Pacificului. Insulele cenușii, de cealaltă parte a golfului, par niște munți din China, văzuți din depărtare, suspendați în ceața crepusculară. Pendel își dorește din tot sufletul să se ducă acolo. Poate că din cauza Louisei, ale cărei angoase, exprimate cu voce tare, îl macină. Sau pentru că zărește deja, în fața lui, vârful roșu ca sângele al blocului în care se află banca și care pare că se joacă de-a cine-i mai înalt cu vecinii lui, la fel de hidoși ca și el. Vreo zece vapoare plutesc într-un șir fantomatic deasupra liniei orizontului invizibil, arzând gazul cât așteaptă să intre în Canal. Într-un elan de empatie, Pendel simte plictiseala vieții la bord. Se vede transpirând pe puntea nemișcată, lungit într-o cabină urât mirositoare, printre trupuri străine și vapori de benzină. Pentru mine s-a terminat cu timpii morți, își promite, cutremurându-se. Gata. Pentru tot restul zilelor lui, Harry Pendel va profita din plin de fiecare oră din fiecare zi, asta e sigur. Întrebați-l pe unchiul Benny, unde-o fi el.

Când intră pe majestuoasa Avenida Balboa, are sentimentul că și-a luat zborul. La dreapta se află Ambasada Statelor Unite, mai mare decât palatul prezidențial, mai mare chiar decât banca. Dar, în clipa asta, nu e mai impresionantă decât Louisa. Problema mea e că văd totul prea în mare, îi explică el ei în timp ce intră în curtea băncii. Dacă n-ar fi fost așa, nu aș fi nimerit în buclucul în care mă aflu acum, nu m-aș fi închipuit niciodată proprietar de terenuri, nu aș fi datorat o groază de bani pe care nu-i am și nu l-aș mai ciupi de fund pe Ernie Delgado sau pe oricine altcineva pe care tu îl consideri statuia moralității. Cu regret, închide radioul, se întinde spre spatele mașinii, scoate de pe un umerăș haina – a ales-o pe cea albastru-închis – o îmbracă și-și aranjează, în oglinda retrovizoare, cravata Denman & Goddard. Un băiat în uniformă păzește cu un aer sumbru intrarea din sticlă. Are un pistol-mitralieră cu pat rabatabil și salută pe oricine poartă costum.

– Don Eduardo, ce mai faci, *monseñor*? strigă Pendel în engleză, făcând semn cu mâna.

Băiatul se topește de încântare.

– Bună dimineața, domnule Pendel, răspunde el cu singurele cuvinte englezești pe care le știe.

Pentru un croitor, Harry Pendel are un fizic neașteptat de impozant. Poate că e conștient de acest lucru, căci pășește cu un aer de forță reținută. E înalt și bine făcut, cu părul cărunt tuns scurt. Are pieptul lat și umerii robuști și lăsați ai unui boxer, dar mersul îi este demn și măsurat. Mâinile lui, la început ușor îndoite de-a lungul corpului, se unesc cuminiți la spate, ca și cum ar trece în revistă o gardă de onoare sau ar sta, stoic, în fața unui pluton de execuție (în imaginația lui, Pendel a trecut prin amândouă situațiile). O singură cută la spatele hainei e tot ce își permite. A botezat-o Legea lui Braithwaite.

Dar pe fața lui, care arată cei patruzeci de ani pe care îi are, se pot citi cel mai bine entuziasmul și bucuria de a trăi. Privirea ochilor lui de un albastru-deschis strălucește de o inocență

insolentă. Pe buzele lui, chiar și închise, se citește un surâs deschis și cald. Când îl surprinzi, parcă te simți mai bine.

În Panama, Oamenii Importanți au ca secretare niște negrese superbe, în uniforme albastre, severe, de taxatoare de autobuz. Ușile birourilor lor sunt din panouri blindate acoperite cu lemn de tec amazonian, cu clanțe din aramă care se deschid doar la o comandă din interior, pentru ca Oamenii Importanți să nu fie răpiți. Încăperea în care lucra Ramón Rudd, la etajul șaisprezece, era uriașă și modernă, cu ferestre colorate din podea și până în plafon, ferestre ce dădeau spre golf, și un birou de dimensiunile unui teren de tenis. Ramón Rudd stătea agățat parcă la un capăt al lui, ca un șoarece foarte mic prins de o plută enormă. Scund și dolofan, cu fălci albastrii, cu părul negru lins și cu niște favoriți negri-albăstrii, avea ochi strălucitori și lacomi. Ca să exerseze, ținea să vorbească pe nas, englezește. Plătise o groază de bani ca să i se facă arborile genealogic și pretindea că se trage din aventurieri scoțieni, eșuați în acele locuri în urma dezastrului navei *Darién*. Cu șase săptămâni în urmă, își comandase un kilt în culorile familiei Rudd, ca să poată lua parte la o serată dansantă scoțiană la Club Unión. Ramón Rudd îi datora lui Pendel zece mii de dolari pentru cinci costume. Pendel îi datora o sută cincizeci de mii de dolari lui Rudd, care adăuga cu generozitate la această sumă dobânzile neplătite, motiv pentru care datoria creștea văzând cu ochii.

– O bomboană cu mentă? întrebă Rudd, împingând spre el o tăviță de aramă cu niște dulciuri în ambalaj verde.

– Mulțumesc, Ramón, spuse Pendel, dar nu se servi.

Ramón luă una.

– De ce mai plătești atâția bani unui *avocat*? întrebă Rudd, după o scurtă tăcere, timp în care supse bomboana și fiecare se lamentă în sinea lui în legătură cu ultimele bilanțuri contabile ale orezării.

– Mi-a zis că o să-l mituiască pe judecător, explică Pendel cu umilința unui vinovat care se justifică. Spunea că sunt prieteni. Că e mai bine să nu mă amestec.

– Atunci de ce-a amânat judecătorul audierile, dacă avocatul tău l-a mituit? se miră Rudd. De ce nu ți-a dat ție apa, așa cum a promis?

– Fiindcă nu mai era același judecător, Ramón. După alegeri, a fost numit un nou judecător și mita nu era transferabilă de la cel vechi la cel nou. Judecătorul cel nou lasă afacerea să treneze, ca să vadă care parte vine cu oferta cea mai mare. Grefierul spune că nici judecătorul ăsta nu e mai integru decât cel vechi, așa că, normal, tariful lui e mai ridicat. Scrupulele sunt scumpe în Panama, spune el. Și lucrurile se înrăutățesc pe zi ce trece.

Ramón Rudd își scoase ochelarii, suflă peste lentile, le lustruie cu o bucățică de piele de căprioară pe care o scosese din buzunarul de sus al costumului Pendel & Braithwaite, după care își fixă cei doi cercei auriți de urechile lui mici și lucioase.

– De ce nu mituiești pe cineva la Ministerul Agriculturii? întrebă el cu un aer de răbdare superioară.

– Am încercat, Ramón, dar cei de acolo sunt suflete nobile. Zic că i-a mituit deja cealaltă parte și că n-ar fi cinstit să-și schimbe poziția.

– Nu poate administratorul tău să aranjeze ceva? Îi plătești un salariu uriaș. De ce nu se ocupă el?

– Sincer să fiu, Ramón, Angelo e uneori cam lasă-mă să te las, spuse Pendel, căruia îi plăcea, câteodată, să vorbească mai colorat. Fără să intru în amănunte, cred că ne-ar putea fi mai de folos dacă nu se amestecă deloc în treaba asta. Mă tem că o să fiu obligat să-i spun vreo două.

Haina lui Ramón Rudd tot îl mai ținea sub braț. Stăteau față în față la fereastra cea mare; Ramón își încrucișase brațele peste piept, apoi le lăsase să cadă de-a lungul corpului, ca pe urmă să le împreuneze la spate, în timp ce Pendel trăgea cu grijă de cusături cu vârful degetelor, ca un doctor care încearcă să vadă care e buba.

– E un fleac, Ramón, o nimica toată, se pronunță el în cele din urmă. N-am să descos mâncile degeaba, nu i-ar face bine hainei. Dar dacă mi-o lași data viitoare când treci pe la noi, mă ocup personal de ea.

Se așezară din nou.

– Orezăria produce ceva orez? întrebă Rudd.

– Puțin, Ramón. Se zice că suntem la concurență cu piața mondială, altfel spus cu orezul ieftin importat din țările unde e subvenționat de guvern. Am luat-o cam repede. Mă rog, amândoi ne-am cam prapit.

– Tu și Louisa?

– Păi, de fapt, eu și cu tine, Ramón.

Rudd se încruntă și se uită la ceas, cum făcea întotdeauna în cazul clienților fără bani.

– Păcat că n-ai înființat o societate separată pentru orezărie atunci când încă mai puteai s-o faci, Harry. E absurd să ipotechezi un magazin care merge bine pentru o orezărie care nu mai are apă.

– Dar, Ramón, tu ai insistat să procedez așa, răspunse Pendel căruia rușinea îi sufoca deja indignarea. Spuneai că, dacă nu fuzionăm cele două afaceri, nu-ți poți asuma riscul pentru orezărie. A fost una dintre condițiile pentru împrumut. De acord, e vina mea, n-ar fi trebuit să te ascult. Dar te-am ascultat. Am impresia că, în ziua aia, ai reprezentat mai degrabă banca decât pe Harry Pendel.

Vorbiră în continuare despre cai de curse. Ramón avea doi. Vorbiră despre valorile imobiliare. Ramón avea o proprietate pe coasta Atlanticului. Ce-ar zice Harry să vină într-un weekend, poate cumpără o parcelă, chiar dacă n-ar construi nimic un an sau doi? Banca lui Ramón i-ar putea oferi fondurile. Numai că Ramón nu-i spuse s-o aducă și pe Louisa cu copiii, deși fata lui Ramón era și ea elevă la Maria Immaculada, iar cele două fete erau prietene. Spre marea ușurare a lui Pendel, nu se referise la cele două sute de mii de dolari pe care Louisa îi moștenise la moartea tatălui ei și îi încredințase lui Pendel, ca să-i investească în ceva sigur.